

NASAVOLJA

GLASILO JUGOSLOVANSKE NACIONALNE MLADINE

Od Triglava do Kajmakčalana, od Timoka do Jadranskega morja... Jugoslavija... Vojne zastave so povite. Ena generacija je priklonila glavo. Iz zemlje natopljene s krvjo je zraslo novo pokolenje. Po zemlji je zavelo novo življenje.

S. Jakovljevič

Z mladino naprej

Revija »Misel in delo« je objavila ta izredno zanimiv članek, katerega v celoti posnemamo.

Vsaka vodilna generacija mora stopiti nekoč tudi pred to neizogibno odločitev: ali se umekne prostovoljno novim silam, ker je pravočasno spoznala, da je izpolnila svoje naloge, ali pa se s poslednjim naporom svojih izčrpanih sil oklene jalovega poizkusa, oživiti pretekli čas, a s tem le pospeši svoj odstop. Primerov za drugi način izmenjave generacij je res več, nego za prvi, toda en zakon velja, neizprosno in pravičen: nastop mlade generacije je nezadržen. Posebne okolnosti te ali one vrste ta naravni razvoj pospešujejo ali ovirajo — zadržati ga ne morejo.

Danes je pri vseh narodih klic po izmenjavi generacij močnejši kot kdajkoli v preteklosti. Vzrokov za to stisko je mnogo. Globoki prelom s preteklostjo, ki se je neizprosno šele začel, terja pomladitve vodilnih slojev. Vanje stopa mladina, ki nova socialna in gospodarska gibanja pravilneje in močnejše občuti, zanosneje oblikuje in tvornejše uresničuje. Končne oblike teh preobrazb danes še nihče ne ume jasno načrtati. Gotovo pa je, da bo mogla edino mladina to nalogo izvršiti, nikakor pa ne predstavniki dobe, ki se oddaljuje z blazno naglico. Nikogar, ki gleda, vidi in razume, zato ne preseneča iz dneva v dan bolj pospešeno izmenjavanje generacij. Le redkokje še zaupa države svoje krmilo pripadnikom generacije izpred prejšnje vojne, ki so se izživeli v duhu brezobličnega liberalizma, formalne demokracije, vsemogočnega bogastva in virtuozne strankarske politike.

Tako terja tudi naš narod za novi čas, v katerega stopamo, mladih ljudi, ljudi novih pogledov, uspešnih metod in svežih energij. Njegov klic ne bo zaman. Prepričani smo, da je že

9. januarja je praznovala rojstni dan Nj. Vel. kraljica Marija mati našega dragega kralja Petra II.

dozorela nova generacija v pravem spoznanju svojih nalog in v odločitvi, prevzeti nase tudi nujne odgovornosti. Ta generacija bo napravila zaključno črto pod končano poglavje razbitih sil in praznih zmot preteklih let in stopila bo na nova pota, dobro vedoč, kaj hoče.

S to generacijo smo v njeni volji in odločitvi eno, ker verujemo v njen čisti idealizem, v njeno voljo do ustvarjajočega dela in v stvarne odlike njenega duha. Taka generacija bo kos nalogam, ki jo čakajo.

Vitae discimus

Pri vseh, tudi največjih narodih, naj so že v vojni ali pa stoje še izven nje, čujemo danes pozive k čim večji enotnosti in notranji povezanosti. Vsi, tudi največji narodi, se danes zavedajo, da ne odločuje niti število uniformiranih vojakov niti še tako popolna tehnična oprema, marveč še vedno duh, ki preveva narod in njegove borce. Vsa tehnika ne more spremeniti ničesar na dejstvu, da odloča in bo končno odločila tudi v tej vojni samozavest in da bo zmagal tisti narod, ki bo dal na razpolago najbolj oduševljene borce za tisto idejo, ki najbolj odgovarja idealom pretežne večine človeštva.

Majhni smo, saj nas je komaj 16 milijonov, toda za našo bodočnost ni odločilno naše število, kot tudi v prošlosti ni bilo. Skozi stoletja so se borili naši predniki skoraj golih rok proti številčno in tehnično neprimerno močnejšim nasprotnikom. Vedeli so, da ne morejo pričakovati trenutne zmage, pa so kljub temu s pesmijo na ustnicah umirali za krst častni i slobodu zlatu. Vera v Boga in v končno zmago naroda, ki veruje sam v sebe in zaupa v tisto pravico, ki sicer dovoli, da se nasilje tu in tam razbohoti za nekaj časa, ki pa nikdar ne dovoli, da bi nasilno ustvarjeni imperiji postali dokončni, ta vera je dajala našim prednikom pogum, da so vzdržali v stoletnih borbah, priborili svobodo sebi in jo prinesli tudi nam.

Čitajmo svojo lastno zgodovino, preživsem naše narodne pesmi, ki so izraz našega stoletnega trpljenja. Nikjer ne najdemo v njih niti sledu kake bojazljivosti. Iz vsake vrstice te čudovite narodne poezije nas ogrevata samozavest in prekaljenost preprostih naših prednikov, ki niso bili niti v najhujših trenutkih dostopni pesimizmu in defetizmu, saj so jim bili tuji ne le izrazi sami, marveč tudi pojmi teh izrazov. Taki so bili predniki, ki so nam ustvarili našo današnjo domovino — našo svobodno kraljevino Jugoslavijo.

Kaj je domovina? »Domovina ni samo zemlja naših očetov, ona je tudi duh naših očetov, izbor vseh njihovih idealov, skup vseh njihovih stremeljenj, vse ono, kar je naše dede odlikovalo med vsemi in jih razlikovalo od vseh in kar tudi nas izdvaja in razlikuje med tolikimi narodi. To so: jezik, kultura, tradicije, običaji, samostojnost in duhovna izgrajenost. Brez te notranje duhovne samostojnosti in svobode posest še tolike zemlje ne bo pomagala nobenemu narodu. V materialnem oziru bo morda svoboden, v duhovnem pa bo suženj drugih narodov, mislil bo tuje misli, vodili ga bodo tuji ideali. Domovina znači popolno svobodo: svoboden duh na svobodni zemlji. Radi tega se nosi domovina prvenstveno v srcu in v duši. Najvažnejše je čutiti jo v srcu. Ako je ni tam, ako je notranji čut premalo razvit, potem bo težko vzdržala zunanje udarce tuje sile ali tuje miselnosti. Kdor nima domovine v srcu, postane žrtev tuje pohlepnosti, tujega imperializma, tuje duhovne nadvlade. Kdor pa ima svoboden duh, kdor ima domovino v svojem srcu, ta lahko izgubi zemljo, pa kljub temu očuva samostojnost duha in vir tiste nacionalne energije, ki bo obnovila domovino še sijajnejšo.

Mnogo kritičnih besed se govori in piše na račun današnje mlade generacije, mnogo je ljudi, ki se boje, da današnja mladina ni dorasla resnobi in usodnosti današnjih dni. Ne bomo se branili proti takim očitkom z vprašanjem, kakšno je razpoloženje med tisto starejšo generacijo, ki bi nam morala biti učiteljica in vodnica, pa nam često kaže le svojo lastno notranjo razrvanost in zbeganost. V svo-

jem globokem optimizmu, da ne more propasti država, ki je bila stvorjena s tolikimi žrtvami, kot je bila naša, in ki je le uresničila naravno hrepenenje istokrvnih bratov po skupnem domu, smo prepričani vedno bolj, da bomo morda doživeli najhujše pretese,

da pa bo Jugoslavija v vsakem primeru vstala k novemu, še lepšemu, širšemu življenju. Vsled tega nas ne begajo razni pojavi niti med nami, predstavniki mlajše generacije, niti med starejšo generacijo, ker smo globoko prepričani, da bomo stali ramo ob ramo vsi, čim nas bo poklicala naša Domovina, čim bo to zahteval od nas vrhovni naš poveljnik, mladi naš Kralj. Kljub temu ali ravno zato smo pa dolžni mi mladi, da se pripravljamo za ta skrajni slučaj, ki ga nihče ne želi, s katerim pa mora računati vsak, kdor trezno in resno ljubi svojo svobodno domovino v globoki zavesti, da ga čaka ne samo gospodarska in kulturna, marveč tudi nacionalna smrt, čim propade ravno ta domovina, v kateri nam je zasijalo sonce jugoslovenske svobode.

Za nami je hvala Bogu prva faza vojne, ki ni več evropska, marveč je postala že svetovna in bo to postajala vedno bolj. Za nami je tudi doba prvih razburjenj, ko smo stali zaprepaščeni vsled bliskovitega razvoja strahotnih dogodkov v letih 1939 in 1940. Živčna vojna ne upliva več tako porazno, kot je uplivala svojčas, najde pa vedno še žrtev med nami. Ali že veš, ali si že slišal...? tako se začne. Pa se nagnejo glave skupaj, eden pripoveduje drugim nekaj na uho, ti pa zaskrbljeno klonejo svoje glave. Nato pot pod noge in senzacija se širi od ust do ust. Strogo zaupno seveda, vsak jo je izvedel iz najbolj zanesljivega vira, čim večja je, tem bolj se ji veruje. Nič za to, če se že po par dneh izkaže kot »ola izmišljotina«, isti ljudje bodo nasledili že čez par dni novim izmišljotinam in jih bodo širili z istim tajnostnim zadovoljstvom naprej.

Kaj moremo storiti proti takim pojavom? Predvsem smo dolžni vsako tako stvar, ki jo čujemo, do dobra pretehtati v svojih lastnih možganih in se vprašati, če je stvar sploh mogoča. Kdor bo dobro premislil vsako tako senzacijo, ta bo že sam zavrgel vsaj polovico tako dobljenih informacij, njegova lastna pamet mu bo po treznem razmišljanju pokazala pravo pot. Kdor torej čuje kakršno koli alarmantno vest, naj vse navzoče takoj pozove k treznemu razmišljanju. Vsedejo naj se skupaj in naj pretehtajo, kaj govori za, kaj govori proti. Tako

Bogata in napredna, prosvetljena in urejena kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ne bo samo naša zaželena skupna domovina, ampak istočasno in v isti meri bo zanesljivo jamstvo naše splošne in še lepše ter popolnejše narodne bodočnosti. Delajmo vdano na tem velikem in vzvišenem poslu. Ko bosta v naši ožji domovini pravica in svoboda enaki za vse, ko bodo naš kmet na polju, delavec v tovarni, trgovec in obrtnik, meščan in vojak srečni in zadovoljni,

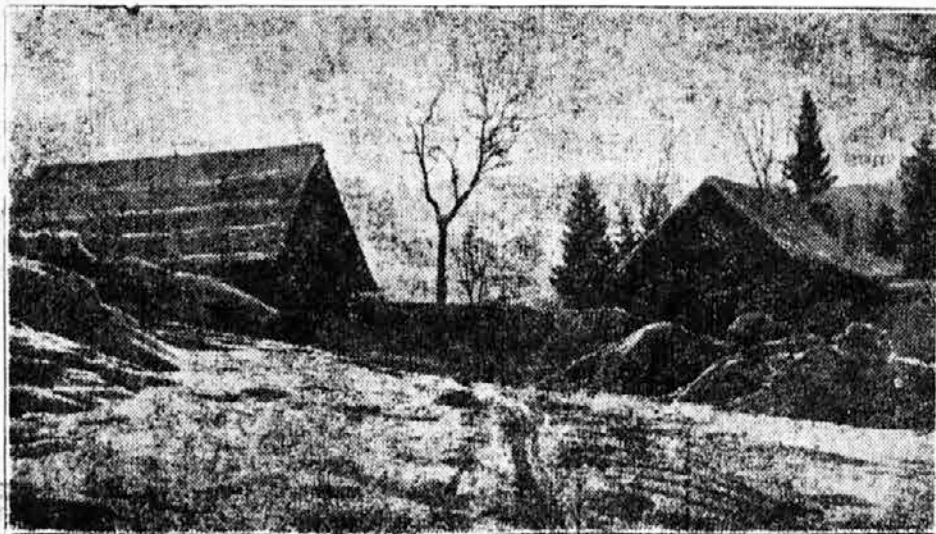
Človeštvo naše dobe hodi brezdvomno v pravičnejšo bodočnost.

Pravica, delo in čas so naši zanesljivi zavezniki, katerih ne smemo izgubiti iz vida niti za trenutek. Vneto izkoriščajmo plodove svoje svobode; tedaj mora biti bodočnost naša.

Aleksander Zedinitelj

bo polovica senzacij zadušena že takoj na početku, tako se bomo učili samostojno misliti in ločiti zrno od plevla.

So pa seveda senzacije, katerih še nismo sposobni pretehtati mi sami. Kaj naj storimo v takem primeru? Ne smemo jih raznašati naprej, dokler nismo govorili s kakim odraslim človekom, v katerega imamo zaupanje. Kjer si ne moremo pomagati sami, tam se obrnimo na starejše. Seveda ne na tiste, ki posedajo po barjih in kavarnah ter so sami raznašalci in žrtve najbolj bedastih govoric, marveč na resne ljudi, ki znajo misliti trezno in za katere vemo, da jim je Jugoslavija nad vse. Vsak bo našel če ne v družini, pa v okolici svojega očeta ali svojih znancev osebnost, ki nudi čim večje jamstvo ne le glede poučenosti o razvoju dogodkov, marveč tudi glede razboritosti. Na tako osebnost se obrnimo, zaupno ji povejmo, kaj smo slišali in zaupajmo njenemu mišljenju. Nato pa poučimo svoje tovariše in senzacije ne bo več. Samo tako se bomo obvarovali, da ne postanemo žrtve najbolj neumnih govoric in da ne osmešimo sami sebe pred javnostjo. Ne samo naša državljanska in nacionalna zavest, tudi naš osebni ponos zahteva od nas, da ne nasedamo tja v en dan prišepetavanim senzacijam, marveč se borimo z močjo svojega lastnega uma in s pomočjo resnih, starejših ljudi vedno in povsod proti njim.

Vse je še belo . . .

Beleške

SLOGA BALKANSKIH NARODOV

»Riječ«, k izhaja v Slavonskem Brodu, piše:

Poslanec Dumanov (ki je imel v sobranju znani govor), nahujskan ne v svoji državi, temveč od drugih, ki prav tako sovražijo njegov, kot naš narod, je izgovarjal besede našega skupnega sovražnika, ki bi mu naj sprti naši državi postali lahek plen.

ZA VZGLED

»Novosti« pišejo: Vsaka ped naše zemlje od Triglava do Djevdjelije, od Subotice do Jadranskega morja predstavlja dragulj v naši kraljevski kroni; in mi smo pripravljeni braniti vsako ped naše zemlje z največjo požrtvovalnostjo in proti vsem napadom, pa naj pridejo s katere koli strani. To izjavo so podpisala v Tuzli vsa društva in sicer: Sokolska župa, Sokolsko društvo, društvo »Hrvatski dom«, Hrvatsko prosvetno društvo Napredak, Narodna odbrana, bojevniška združenja, Gajret in vsa ostala društva brez razlike.

DR. KOROŠEC 17. MARCA 1918

Na drugem narodnem taboru v Zalcu leta 1918 so govorili Fran Roblek, Ivan Peršič, sedanji minister dr. S. Budisavljevič in dr. Korošec. Dr. Korošec je med drugim izvajal: »V nas se je zbudila zavest, da se moramo sami vladati. In na vprašanje, ali moremo podpirati sedanjo državno obliko, odgovarjamo z »ne!«

Obljubljam vam, bratje in sestre, v imenu nas vseh, ki smo v Jugoslovanskem klubu: Naša misel gre naprej in neomajno ostanemo zvesti ideji narodne svobode in le en cilj imamo pred seboj, zedinjenje in samostojnost našega naroda!«

Nova doba

BESEDE BANA SUBAŠIČA

»Novosti« prinašajo izjavo bana dr. Ivana Subašiča. Iz nje posnemamo: **Mi Slovani, predvsem Južni Slovani**, smo agrarci, z ljubeznijo prikovani na svojo zemljo in radi te prikovnosti smo občutljivo zvezani z življenjem, ki izvira iz zemlje in vsega, kar iz nje izvira, smo vezani z ljubeznijo do človeka in društva, katerega človek sestavlja.

SOCIALNA MORALA

V uvodniku božičnega »Jutra« čitamo: Sebičnost posameznikov je socialno škodljiva, tudi noben stan ne sme živeti na stroške drugega. Ni treba oznanjati sentimentalnega socialnega slogaštva, če menimo, da je naši družbi nujno potrebna zavest medsebojne povezanosti in medsebojne odvisnosti vseh stanov. Poleg državljan-ske morale potrebujemo tudi socialno, in državljanska morala ni skorajda mogoča brez socialne. Ravnovesje in sporazum med političnimi silami, ravnovesje in pravičnost med socialnimi sestavinami naroda — to so eksistenčni pogoji naše svobode in našega miru.

»TIMES« POROČAJO NASLENJO ZGODBO

Kakor znano, so v Angliji računali tudi s tem, da bi Nemčija utegnila poskusiti kako akcijo tudi s padalci. Zato so bili po vsej Angliji odstranjeni vsi kašipoti. Težka prede onemu, ki tam zaide, kar se prav lahko dogodi vsakomur z ozirom na tamkajšnje megleno vreme,

posebno po zimi. Tako se je pripetilo nekoč tudi našemu informatorju, da je pač zašel, nekje na deželi. Ni mu preostalo drugega, kakor, da se je obrnil na prvega človeka, ki je prišel mimo in ga prosil, naj mu pove če je na pravi poti v ta in ta kraj, kamor je bil ravno namenjen. Kmet ga je nezaupljivo premeril od nog do glave, zamahnil z roko in samo rekel: »Pred vojno sem vedel, zdaj sem pa pozabil.«

ZNAČILNE BESEDE ŠVEDSKEGA DRŽAVNIKA

Bivši švedski zunanji minister in predsednik odbora za zunanje zadeve profesor Oesten Under, je imel 18. decembra pr. l. v Stockholmu važen politični govor, v katerem je med ostalim rekel:

»Švedska zunanja politika mora biti strogo nevtralna in ne sme temeljiti na kalkulaciji o tem, češ, na katero stran se nagiba vojna sreča. Novi red, ki govori o »lebensraumih« samo za velike sile, ni privlačen za Švede, pa tudi ne za druge male narode. Za Švede je veliko bolj važno, da ohranijo neodvisnost svoje domovine, kakor je to tudi v interesu ostalih malih narodov, za katere pomeni teorija o »življenjskih prostorih« stalno ogrožanje. Nikoli ne bo zajamčen trajni mir, ako naj se svet razdeli v posamezne življenjske prostore, v katerih bodo mali narodi, kakor otroci ali maloletniki »varovanci« onega velikega naroda, kateremu bo pač pripadlo ozemlje, na katerem prebivajo posamezni mali narodi.«

»V nedavni preteklosti so bili pri nas ljudje«, je nadaljeval prof. Under, »ki so na ves glas govorili o nekakšni »angleški hegemoniji«. Toda, čim pade beseda hegemonija, vsakdo misli vse prej, kakor na ta narod. Kolikor je meni znano, mi v Švedski doslej kake »angleške hegemonije« nikoli nismo opazili. Niti najmanjšega poskusa ni bilo za to.«

Na koncu je omenil Norveško in izrazil upanje, da so obsojeni že vnaprej vsi poskusi, potlačiti ta ponosni narod, na totalen neuspeh. Norvežani nosijo v svojih dušah globok občutek za čast in pravičnost.

IZGLEDI INVAZIJE

Pod zgornjim naslovom je napisal Pierre le Goff uvodnik v turškem listu »Istanbul«. Radi njegove zanimivosti posnemamo:

Dejstvo je, da Nemci z zračnimi napadi na Anglijo ne morejo doseči absolutnega in za izid vojne odločilnega uspeha. Akcija, ki naj bi bila dokončna, se ne more zamisliti brez izkrcanja čet in vpada. Toda izgledi za tak uspeh so neizmerno majhni, posebno, če se upoštevajo vse težave in težkoče, ki bi jih bilo tem treba premagati. Anglija ima to srečo, da je otok in to otok, ki razpolaga — po najnovejših izkustvih modernega vojevanja — z obalami, ki so kakor nalašč ustvarjene za obrambo. Razen tega pa je Anglija še neosporno vladarica morja. Izkrcati na angleški otok vojsko, ki bi bila dovolj močna, da premaga obrambo vojsko, se pravi, podvzeti nekaj, kar gre nad človeške sile.

Politični dogodki

Leto 1940 je za nami, stopamo v novo leto, v katerem se lahko zgodi marsikaj. Že uvod je bil kar zanimiv. Nekak prehod iz starega v novo leto je napravil predsednik Roosevelt s svojim govorom, v katerem je odločno in jasno povedal, da je proti nacional-socialistični Nemčiji. To so potrdila tudi njegova izvajanja pred kongresom.

Drugi dogodki, ki predvsem zanimajo, bi bili: hitro napredovanje angleških čet v Afriki, napredovanje Grkov in poizkus nadaljevanja nemške diplomatske ofenzive proti Balkanu. Toda predsednik Filov najodločneje zanika, da bi vodil v Nemčiji kakršnakoli pogajanja, ampak se je samo zdravil. Izgleda, da se je trenutno nemška diplomatska ofenziva proti Balkanu ustavila.

Med ostalimi važnimi dogodki je treba še omeniti zanimiv razvoj dogodkov v Vichy-u.

To bi bili najvažnejši dogodki v prvih dneh meseca januarja 1941.

Božičnice CMD

Letos je Družba sv. Cirila in Metoda razposlala darila za božičevanje šolam v 158 krajih. Obdarovane šole ležijo na mežiškem področju, na Kobanskem, na severnem vznožju Pohorja, v Slovenskih goricah, predvsem v njih severnem delu vzdolž Mure, v Halozah, v vsem obmejnem pasu Prekmurja od Cankove do tromeje in nato na vzhod in jugovzhod do vznožja lendavskih goric ter končno še na krševitem Kočevskem.

Navedenim okolišem posveča CMD stalno pozornost, njeno članstvo in sodelavci ter podporniki pa so zlasti srečni, da se tudi pri takih akcijah vedno bolj učvršča in razširja duh medsebojne povezanosti in vzajemnosti naših obmejnih in osamelih okolišev z našimi osrednjimi predeli.

Letošnja družbina božična darila so po količini dosti obilnejša v primeri z onimi iz prejšnjih let. Razposlanega je bilo poleg manjših količin rokavic, nogavic, perila in čepic še 120 žabic, 500 jopic in puloverjev, nad 2300 m hlačevine, nad 10 tisoč metrov flanele in barhenta ter 550 parov čevljev. V denarju izraženo pa je bila letos dosežena še več kot dvojna letoskoletna vsota, saj se je sedaj povzpela že prako 380.000 din. Do tega res lepega zaključka je pripomogla predvsem desetonovembrska narodna zbirka, ki je vrgla 232.039 din, dočim je ostale izdatke pokrila Družba iz svojih nadaljnjih dohodkov in sredstev.

Vsem, ki so kjerkoli in kakorkoli pripomogli do letošnjega lepega božičevanja naših malih graničarjev, se najiskrenejše zahvaljujemo za pomoč v globokem prepričanju, da se bodo v novem letu njih vrste še bolj pomnožile z mnogimi novimi sodelavci za doseg nadaljnjih Družbinih namer ter zlasti v korist splošnosti in naše jugoslovanske domovine.

V Ljubljani, dne 23. decembra 1940.

Vodstvo Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.

Žrebanje

Dne 11. januarja je bilo nagradno žrebanje. Pravilnih rešitev smo prejeli zelo malo — nepravilnih pa kopico. Srečne dobitnike smo že obvestili in jim poslali denar,

Jadana

Dih

Privel je opojni pomladni dih,
kakor bi sredi zime se popek odprl
in omamno zavonjal ko plah...
Veš, mene je hudó, hudó strah,
da se bo brstič kmažu zaprl
in da bom zopet samevala tiha.

Zazrla sem se v mehki sij
tvojih rjavih, žametnih oči...

Misel kot bela brzokрила ptica izpod nebes
z menoj je letela,
a želja kot blisk prehitela topotanje koles.
Zavrisnila bi na glas.
Črna kača se je drhte umirila v beli sneg,
električni udar je prešinil moje srce in
ves krvni tok prav do mozga.
— Zdaj greva oba v opojne, srečne dni
čudeže sladke pit...

Od Špika in Prisanka do Mangartskih čeri
vse biserov blesti!
Pa zakaj vsa začarana in vsa ukovana
pred kraljem trepečem?
Kar biserov blestelo je v zlat dan —
vse grenke so solze.
Kar pod nebo je hrepenelo belih vrhov,
veselih znancev,
to spomeniki so žalnih, hladnih grobov,
hladnih in nemih...

Kot rdeča kri večerna zarja žari
pred špikove stene.
Otožen je blesk tvojih velikih rjavih oči —
do srca je šla bolečina.

**Gimnazija v deveti
deželi**

Humoristična črtica, ki se je porodila petošolcu,
ko je na novega leta dan zjutraj odbajal sil-
vestrsko ginjen domov.

Deveta dežela se je prebudila. To se pravi:
prebudili so se vsi oni, ki imajo veselje do
dela. Lenuhi in zaspanci imajo posebne privi-
legije. Saj za to pa je deveta dežela ustvarjena.

Lepa, toda
slaba
smučarka

Vladimir
Nazor:**Penzija Pometača Jožine**

Prinašamo v prevodu odlično delo enega
največjih sodobnih hrvatskih piscev.

Preživel sem dalj časa na otoku; in ko se v je-
seni vrnem v Zagreb, poiščem takoj Jožino, sta-
rega občinskega pometača, s katerim sva skrbela
za sirotko Štefeka z Medveščaka, vse dokler ga,
kakor sem že nekoč povedal, ne zakoplje na Mi-
rogoju. Upal sem, da ga bom našel v leseni koči
za rumeno trinadstropnico na široki ulici, po ka-
teri je medel listje, katero že pada s porumenelih
divjih kostanjev.

Ko pridem za hišo, se ustavim iznenaden. Bajta
je izginila, tla so zravnanjena in ograjena, in zidajo
neko stransko poslopje: rekel bi garažo. Vprašam
zidarje — toda oni Jožine niso nikoli videli, niti
o njem kaj slišali. Poiščem hišnico, ampak ta
žena je prišla sem z novim lastnikom, toda spo-
minja se vseeno nekega zgrbljenega starca, ki je
z vrečo na hrbtu in veliko metlo v rokah odšel
iz trhle bajte ravno deževnega večera, ko se je
ona priselila. O njem ne ve ničesar.

Bivši hišni lastnik ga je sigurno odjavil. Po-
vprašajte na prijavnem uradu, ali takoj tu blizu,
v Novi vasi, na policiji 3. okrožja, šesta stražnica,
— mi pravi ona.

Nisem je poslušal. Spomnim se, da je Jožina
večkrat pomagal grobarjem na Mirogoju kopati
jame; mogoče je pri njih.

In naslednjega dne sem odšel tja. Toda v gro-
barski stroki je cela hierarhija; potrebnih je bilo
mного vprašanj in iskanja po mestu mrtvecev,
da sem našel tistega, katerega sem potreboval.
A ta zleze iz napol izkopane jame, obriše roke
ob hlače, vzame cigareto, ki sem mu jo dal, in
spregovori dvigaje glas, kakor bi hotel, da ga
čujejo vsi mrličji naokrog:

— Jožina! Stari pometač Medveščakov!...
Kako ga ne bi poznal? Dobra duša — pošten
človek. Vedno, kadar sem moral izkopati do pri-
hodnjega dne po štiri jame, mi je prišel pomagat.
In ni za to mnogo zhatel: 6 dinarjev za mokro,
4 za suho jamo; za otroško 3. Delal je dobro,
no, vse težje, vedno počasneje. Po zimi pa, tako
star in slab...

— Pustite sedaj to; povejte mi rajši, kaj je
z njim? Zginil je on in njegova bajta.

— Bajta da, toda on ne.

— Kje je?

— Počasi, gospod. Vse vam povem. Ko ostane
Jožina brez stanovanja, pride k nam. Iskal je
zaposlitev: pripravljen je pometati in čuvati v
mrtvašnici mrličje; jam kopati ne more več. He!
Kaj pravite? Starček je čudak. To se pravi: od-
pustite iz službe koga drugega, pa tudi če je mlad,
a vzemite mene, starca.

— To ni tako neumno, — pravim na to.

— Vi ne veste nečesa. Jožine niso nagnali iz
službe; radi starosti je bil penzioniran. Ima pen-
zijo. Me razumete: penzijo!

— Kako?

— Sto dva in štirideset dinarjev mesečno.

— Pa kaj bo z njo?

— Ona je majhen, toda zlat ključ, ki odpira
vrata. Naš šef, da se ga otrese, je govoril radi
njega z nekimi gospodi in stari pometač Jožina
je bil zaradi penzije sprejet v ubožnico. Sedaj
sedi sit in oblečen tam in drži svojo pipico v ustih.
Naj mu bo! In še dolgo bom čakal, da izkopljem
tukaj za njega jamo. Mene bodo pustili poginiti
kakor pseto na ulici; nimam pravice do penzije.

In grobar skoči v jamo.

In ne odgovori, ko ga še vprašam, v katero
ubožnico je bil sprejet Jožina.

Ubožnico pa vseeno kmalu sam najdem.

V njo vstopim pol ure po poldnevu. Jedinica
je v pritličju, prostorna in čista. Na zidovih vise
izbledele reprodukcije slik svetnikov in patriotov.
Mize in klopi. Več ko deset starcev zajema z žlico
s krožnika neko kašo, lomi svoj kruh in pije vodo.
Streže jim starejša močna žena z zapovedniško
progo na čelu in znakom svojega poklica na širo-
kem traku okoli lakta; v rokah ima kotel. Vse
glave so sklonjene; in vsi molče in usta ne jedo
več. Starci so skoraj vsi enako oblečeni, obriti

Ko je vstopil v šolsko poslopje je njegov prvi pogled veljal razglasni deski, kjer je visel listek: »Današnja gledališka predstava dovoljena profesorjem. Gospod profesor se je razveseliti, ko je pomislil na prijeten večer. Toda nesreča nikoli ne počiva. Po stopnicah se je prigugal velik petošolec Fedor. Kosmač se je potuhnil in se skušal neopaženo splaziti mimo njega. Toda prepozno.

»Kosmač! ali se sedaj pride v šolo; da se kaj takega ne ponovi več!« Kosmač zbeži v zbornico. Neki dijak je ravnokar zasliševal profesorja Kijavca: »Kijavec, včeraj sem vas zopet videl kaditi na cesti. Danes je zadnjič, da vam to odpustim.« In dijak je s trdim korakom odšel.

Pozvonilo je in Kosmač se je odpravil proti svojemu razredu. Plaho je potrkal, vstopil in pozdravil: »Klanjam se...«

»Zdravo«, so se odzvali dijaki, nekateri pa so samo salutirali. »Čitajmo berilo 37«, se je oglašil nekdo tam iz zadnje klopi. »Prosim, prosim, se je vljudno nasmehnil profesor.

Dijaki so začeli. Kosmač pa je skrivaj potegnil iz žepa malo knjižico z naslovom »Sherlock Holmes«, si jo položil na kolena in začel brati. Tu pa tam se je skrivaj ozrl po razredu, da bi ga kak dijak ne zalotil...

Tako se živi v deveti deželi in take so gimnazije v deveti deželi. Mogoče bi bil tudi ti zadovoljen če bi hodil v tako šolo!

Breda.

Usaj košček kruha...

Sedeli smo v gostilni, zdi se mi, da smo obedovali. Ravno tako nesrečno sem sedela, da sem gledala po sobi. Tam v drugem kotu pri oknu je sedel starec. Bil je krošnjar, ali kaj podobnega.

Še danes vidim njegov izmučeni pogled, njegova upadla lica... glad...

Mi pa smo sedeli za bogato obloženo mizo. Zdelo se mi je, ko da mi bo kos piščanca obtičal v grlu, ko sem se ozrla na siromaka. Pred njim je stal kozarček žganja. Prigrizoval je za dinar kruha — in še tega so mu dali starega, zanj je dober...

Bolelo me je srce in sram me je bilo v dno

in ostrizeni. Sedijo v odrejenih razdaljah, vsak na svojem prostoru; bulijo pred se s trudnimi in praznimi pogledi. Vzorna disciplina.

Pristopim k ženi in ker ne vidim Jožine, vprašam za njega.

— Pometač Jožina? To je Joža Smrečnjak iz vasi Verboka. Pa vidite: ni ga, — odgovori ona.

— Kako to? Ta zavod ga je sprejel. Kaj je z njim?

— Jaz vam, gospod, lahko povem samo to, da ga pri nas ni več. Ne vmešavam se v upravne posle.

Neki starček vstane, plešast in enook:

— Gospod, jaz bi vam o Jožini...

— Tiho! Sedi! — ga prekine žena, a meni reče:

— Gospod, ne vznemirjajte mi ljudi. Vse lahko zveste v naši pisarni. Dvorišče; prva vrata; desno.

Poslušam jo. V tesni pisarni najdem ekonomo, človeka izpitih lic ali živahnih oči, kako pregleduje račune in sestavlja jedilnik. Povem mu, koga iščem in kaj bi rad zvedel. In ni bil skop z besedami.

— Pometač Jožina! Ta stari sivi vrabec. Koliko muke smo imeli z njim! Že drugič je to, da je izginil.

— Zmanjkalo ga je?

— Da, pobegne. Verjemite mi, s starci in berači je težje kakor z otroci, najdenimi na ulici. Streha, hrana, čistoča, obleka, mir in počitek, pa vseeno so večno nezadovoljni. Trdoglavi so; krepko se

duše. Kajti sedela sem med ljudmi, ki so natrpni vseh dobrot odklanjali pecivo.

Revež tam v kotu se je obrnil v stran. Kako naj bi siromak gledal nas, on, ki si je mogel kupiti le skorjo kruha in požirek žganja, da z njim uteši glad.

Mar smo bili boljši od njega?

Tam je ždel on, prav tako človek kot jaz. Le, da so njegovo telo pokrivalo cunjje, da je bil upadel njegov obraz in da je iz njegovih oči gledal glad.

Vse to je beda in zlo. In ali more zlo kdaj roditi dobro?

Nikdar...

— Zakaj? Zakaj, sem se spraševala? Zakaj je on revež? Zakaj nima niti toliko, da bi si kupil pošten kos kruha, vsaj kruha?

Nisem vedela odgovora še na nešteto vprašanj. Pred mano je vstajal vedno znova le oni izpiti obraz, vame so gledale one oči. Ali so bile oči? Mar je bila to le podoba gladi? In zdelo se mi je, ko da se njegova izpita desnica stiska v pest in pest udarja, strašna in neizprosna, kot roka sodnikova.

— Zdi se mi, da so uganili mojo nemirnost. Dali so mu juhe. Ko so mu od nekod prinesli še zabeljenega krompirja in mesa, me je plaho pogledal in vprašal: »Ali je tudi to moje?«

»Seveda.«

Revež. Skoraj ni mogel verjeti, da je to res.

Da že tri dni ni jedel, mi je pripovedoval. Le »šnopsa« da si kupi, sicer ne bi zdržal. Za dva dinarja »šnopsa«... Iz košarice za kruh sem urno vzela velik kos kruha in mu ga potisnila v culo. Tako rada bi mu kaj dala, pa nisem imela ničesar.

In nasmehnila sem se mu. Mnogo sočutja in ljubezni sem vložila v ta smehljaj. Kajti hotela sem, da bi se spomnil, da je imel mater, ki je hranila zanj dobro besedo in blag smehljaj. Hotela sem, da bi se spomnil tistih časov, ko je bil morda tudi on — srečen.

Zdelo se mi je, da me je razumel. Hvaležno se je nasmehnil. Takrat njegove oči niso več tako gladno sijale, v lica mu je stopila lahna rdečica. Njegova sključena postava se je nekoliko zravnila.

Nisem slišala besed zahvale, ker jih nisem poslušala. Saj so bile tako podobne onim, ki so se

drže svojih starih navad. Neprestana ugovarjanja in afere.

— Afere? Z onim mirnim in dobrim Jožinom?

— Da, afere. In da bi bilo za kaj... pa radi metle in radi pipe.

— Zaradi njegove metle?

— Da. Ni se mogel ločiti od nje; ponoči jo je imel pod posteljo, vstajal je rano in v začetku v smehu, pozneje pa na jezo naših sluškinj — pometa in dviga prah po naših notranjih prostorih in po dvorišču. Ko smo mu to prepovedali, je šel iz doma in začel zgodaj zjutraj pometati ulice. Skrega se zaradi tega z občinskim pometačem. Vzeli smo mu in zažgali to nesrečno metlo, a on pobegne.

— Ga niste radi tega pregnali?

— Nismo. Čakali smo in zgodilo se je kakor smo predvidevali. Nekega večera se je vrnil lačen, moker, ves razdrapan. In kašljal je. Mislili smo, da se je umiril in prilagodil, ko nastane nova afeta. In radi pipe. Hoče, da se mu kadi vedno v ustih, toda tega naš hišni red nikakor ne dopušča; pravi: »manj hrane, več tobaka, četudi najslabšega,« a to postaja parola tudi drugih naših varovancev. Zbira čike na ulici in pred kavarnami, pa nam smradi spalnice. Kašlja, a hoče kaditi. Ni nam preostalo drugega, kakor da smo mu vzeli pipo; shranili smo jo; tukaj je.

— Dajte mi jo. Spominjam se je.

— Pa naj vam bo, — pravi on in mi jo da.

neštetokrat ponavljale: »Bog vam povrni in da bi bili srečni, ko ste tako mladi in dobri.«

Brez besed sem bila nagrajena. V tistem trenutku sem čutila, da sem neizmerno bogata...

Odšel je. Stopila sem k oknu in gledala za njim. Izginil je za gozdičem, nikdar več ga nisem videla.

Odšel je v svet, da potrka na tuja vrata, prespi noč pod tujo streho in poprosi košček kruha dobre ljudi, vsaj košček kruha...

Amor

Takrat, ko sem sanjala o Tebi, zatrepetale so zvezde na nebi..., čudovita, opojna noč je bila.

In v dušo je moja ljubezen zašla kot tiha, skrivnostna koprena.

»Si Ti?«, da zaškripal je pesek — in njega zvok je šel do neba.

»Ah nič!«, le bolno potegnil je veter in bolečina je nema v duši bila...

Zima v gozdu

In mi pove, da je Jožina takoj nato, ko so mu vzeli pipo, drugič izginil. Boji se, da se tokrat starec ne bi vrnil, ker je slekel »uniformo« in zopet oblekel svoje stare cape. Gotovo se potepa in prosjači. Njegovega bega še niso prijavili policiji; mogoče ga še večja nejevolja vseeno popolnoma opameti; njegova postelj v zavodu ga bo čakala še nekaj časa.

— In čaka bo na njega tu tudi njegova penzija, — pravim na to.

Ekonom se zasmeje.

— Jožina penzija sto dva in štirideset dinarjev ne teče niti v njegove, niti v naše roke. Zmrznila je.

— Kako to?

— Za penzijo je zvedel nek Jožin vnuk, polkmet in pol trgovec iz Verboka in se je ponudil zagrebški občini, da bi on za njo hranil pri sebi starega strica; in sedaj čaka občina, da bi videla, če Jožina na to pristane. Tudi mi smo pisali občini v katero spada vas Verbok. Dokler se ne končajo vse formalnosti, bomo že imeli potrpljenje s tem starim čudakom.

— Toda kje in kako bi ga našel?

— Nikar se ne trudite. Za deset dni bo tukaj; sporočimo vam.

— Ne preostane mi nič drugega, kakor, da grem.

Dalje prihodnjič

Mari Vadnal-Stojković v spomin

Pred 5 leti, draga Mara, si bila moja prva pomočnica v širjenju Naše volje. Ti si bila prva naročnica, ki sem jo jaz pridobila. Tako dobro se spominjam onega mračnega dne pozne jeseni, ko si stala na hodniku naše klasične gimnazije vsa zamišljena in nerazpoložena. Na moje vprašanje, kaj ti je, si mi enostavno odgovorila: »Sama ne vem, dolgčas mi je in nimam kaj delati. Sama sem imela takrat polne roke dela in zato sem sebe malce razbremenila in tebe zaposlila. Pomagala si mi nabirati naročnike za N. V. in širiti med mladino našo nacionalno misel. Vsak začetek je težak, tudi nama ni bilo prijetno, vendar sva ostali zvesti svojemu delu, ki sva ga začeli in ga izvedli do konca. Prišel je junij, posloville sva se od gimnazije, vendar sva obe ostali zvesti nacionalni ideji. Svoje delo na gimnaziji sva izročili mlajšim, sposobnejšim rokam.

Takrat si ti, Mara, odšla v tihi dom svoje matere, obdan od drevja in zelenja, in tam si si pripravila svoj lastni dom, sebi in svojemu možu. Hladen vrt, v katerem sva presedele toliko dni, vrt, ki si ga tako ljubila, te je sprejel kot svojo gospodinjjo. Jaz sem odšla daleč od tebe, vendar sva ostali prijateljici, zvesti druga drugi in kot taki ti pišem te vrste v spomin.

Bila si mlada in vesela, razigrana in polna življenja. Malo zabav je bilo brez tebe. Ljubila si življenje in uživala si ga, kakor da si slutila, da ti bo dolgost življenja kratka.

Ljubila si naravo, ljubila si cvetje in gore, draga so ti bila zasnežena polja in planine, ljubila si pesem in glasbo in tudi sama si ob dolgih zimskih večerih izvajala iz klavirja pesem strun. Kolikokrat sva poleti sedeli na vrtu, ti si igrala kitaro in sva prepevali v tiho poletno noč. Res je, Mara, kdor poje, zla ne misli. Ljubila si petje, ljubila si glasbo in mladost in bila si za vse nas tako dobra. Kako lepo nam je bilo na izletih, ko smo prepevale in vriskale, polne zdravja in mladostne razposajenosti. Toda često se je zgodilo, da si se zamišljena sredi veselja zazrla v daljo in bila žalostna. In ob takih prilikah te nikdar nismo vprašale, kaj ti je. Nikdar nismo niti pomislile, da more tebe, Mara, ki si se tako veselila življenja, mučiti kakšno gorje. In prav ta žalost je postajala tako pogosta, kakor da si slutila, da odhajaš in nas zapuščaš.

Ko sem bila o Božiču v Ljubljani, se nisva videli in zato si mi vsa srečna v pričakovanju otročka pisala: »O Veliki noči boš morala priti pogledat moj naraščaj.« Da, Mara, prišla bom k tvoji Verici, a tebe pri njej ne bom našla. Tako si si želela majhne punčke in Bog ti jo je dal. Pustila si hčerkico, sama si pa odšla, darovala si svoje življenje na oltar materinstva. Lepa in sveta je taka daritev, vendar tako zelo žalostna. Nisi še zaživela, nisi se še zavedla, kaj je življenje, ko si odšla. Toda ne skrbi. Tvojo Verico bodo čuvali in jo ohranili zdravo in veselo. Imela bo dobrega očeta, tvoja gospa mamica pa ji bo nadomeščala tebe. Tudi me, tvoje kolegice, ne bomo pozabile tvoje hčerkice, saj vem, da ti, draga Mara, to želiš.

V terek, ko so tebe pokopavali, sem zvedela, da si umrla. Pri nas je snežilo in mraz je bilo. Mara, mraz, led in mrak je bil v moji duši tega dne. Rada bi te spremila k tvojim tja na Njivo miru, a bila sem predalet. Snežinke so ti postlale mehko posteljo, pozno zimsko in zgodnje pomladno cvetje je zakrilo tvojo krsto. Mara, ljubila si cvetje, to ti bomo nosile na tvoj prerani grob vse one, ki smo ti bile dolgih 8 let kolegice. Samo cvetje in svojo ljubezen ti moremo dati. En sam dehteč cvet ti je bilo življenje, dokler ga ni stra-

Osnove narodnega gospodarstva

Naj v tej zvezi še omenim, da se proti sistemu zasebne lastnine, ki ga lahko imenujemo prirodnega in ki ga nekateri zaradi prevladujoče vloge kapitala imenujejo kapitalističnega, bore v glavnem tri teorije:

1. **Socialistična**, ki zahteva podružabljenje kapitala, t. j. produkcijskih sredstev,

2. **krščansko-socialna**, ki nasprotno zahteva le podružabljenje organizacije konzumacije in

3. **komunistična**, ki zahteva podružabljenje obeh. V Sovjetski Rusiji niso uresničili komunističnega ideala, temveč so šele na začetku poti do njega, toda v obeh smereh. Njihov sedanjí sistem se pogosto naziva državni kapitalizem, ker je država lastnica vseh produkcijskih sredstev; socialistični ideal je tam torej že davno dosežen. — Če je namen gospodarstva, zadovoljiti potrebe prebivalstva v čim večji meri, potem je ta namen v Rusiji kaj slabo dosežen, ker tam primanjuje vsega; radi dosege socialističnega ideala je pa odpravljena vsa osebna svoboda, ki jo pri nas cenimo kot največji blagor.

Če zdaj preidemo na drugi produkcijski faktor, namreč na **delo**, moramo najprej ugotoviti, da je delo v gospodarskem smislu **ona dejavnost človeka, ki meri na ustvarjenje ali vsaj na ohranitev gospodarskih vrednot. Sposobnost za delo** zavisi od številnih okolnosti. **Impulz** je delo, ki vselej pomenja premagovanje nekega odpora, če v pričakovanju uspeha, ki pa ni vselej gospodarskega značaja. Razlikujemo med duševnim in mehničnim delom, vodilnim in izvršilnim delom itd.

Mehanično delo se plačuje navadno z **mezdo**. Mezdni delavci se dele v izšolane ali kvalificirane in v nešolane, ki nimajo strokovne izobrazbe. Za sodobno tovarniško proizvodnjo pa leži najvažnejša skupina vmes; to so priučeni delavci, ki so le mimogrede izvežbani.

Za moderno produkcijo je zelo važna **delitev dela**, ki razdeli produkcijski proces v razne faze, ki jih vrše posamezni delavci. Delitev dela se naziva tehnična, če so vse te faze združene v okviru enega samega obrata, poklicna pa je takrat, če je razdeljena na več podjetij.

Temu pojmu stoji nasproti pojem **združitev dela**, ki združi delavce bodisi pri enakem, bodisi pri raznovrstnem delu.

Ko smo torej dobili pregled nad osnovami gospodarstva in nad faktorjema produkcije, se lahko posvetimo pregledu ostalih osnovnih pojmov narodnega gospodarstva.

Ker je namen dobrin zadovoljitev potreb človeka, je **koristnost** mera njihove prikladnosti za to svrhu. Zadovoljitev potrebe, ki jo je dobrina povzročila zaradi svoje koristnosti, je **korist**, ki jo imamo od nje. **Važnost dobrine za človeka in mero njene koristnosti za človeka v primeri z drugimi dobrinami imenujemo njeno vrednost**. Sama koristnost ni merodajna za določitev vrednosti, temveč vpliva zlasti **razpoložljivost**.

Delitve pojma vrednosti so številne. Zlasti razlikujemo uporabno vrednost in menjalno vrednost, ki neprestano valujeta in dajeta trgovini neizčrpne možnosti udejstvovanja.

Temeljne važnosti se mi zdi ugotovitev, da vrednost ni lastnost, ki se od prirode nahaja v

vsaki vrednoti, temveč jo ljudje vsaki vrednoti pripisujejo.

Teorije o vrednosti zavzemajo največ prostora v narodno-gospodarski literaturi. Razlikujemo dve skupini: prva vzame kot osnovo **proizvajalne stroške**, druga pa koristnost dobrine za človeka. Prva izhaja iz klasične narodno-gospodarske šole Adama Smitha, druga pa od samega Aristotela. V drugi skupini je nastala znana teorija o mejni koristnosti, ki so radi nje prelili mnogo črnila.

Iz teh teorij izhajajo **teorije o cenah**, ki v glavnem temelje na spoznanju, da ceno določa **razmerje med ponudbo in povpraševanjem**.

Gotovo ste že pričakovali, da bomo kmalu prešli na **denar**, ki o njem pravijo, da je sveta vladar, s čimer ljudska modrost priznava gospodarski moči primat nad politično silo. Po svojem izvoru pa je denar le trgovsko blago, toda ono blago, ki mu je dodeljena vloga splošnega menjalnega sredstva. Kakor smo si že popreje predložili, se je denar razvil iz primitivnega neposrednega menjavanja blaga za blago. Ta pojav je moj pokojni brat Saša v svojem članku o politični ekonomiji, ki je izšel leta 1919 v Preporodu, razlagal takole: »Če je bil nekdo n. pr. čevljar in je potreboval obleko, je moral najti krojača, ki je potreboval čevlje. To je bilo včasih jako težko. Lažje je našel kmeta, ki je iskal čevlje in krojača, ki mu pa ni bilo za čevlje, temveč je hotel škarje. Da se v tem primeru omogoči, da pride vsakdo do tistega, kar potrebuje, se je vpeljalo splošno sredstvo za menjavo — denar. Kmet je dal čevljarju denar, ta si je kupil obleko in krojač zopet škarje in škarjar je sprejel denar, ker je vedel, da bo zanj vedno lahko dobil, kar bo potreboval. Prišli smo do denarnega gospodarstva. Za denar so se porabile snovi, katere niso izgubile na vrednosti, če se jih je delilo na male delce, pri katerih je bila delitev lahka, katere se niso s časom pokvarile in katerih ni bilo na svetu v velikih množinah: to so kovine.«

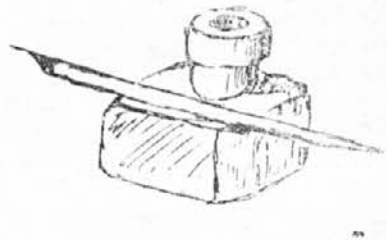
»Za denar se je pri nas uporabljalo skoraj vedno zlato in srebro, ker sta imela skozi stoletja približno isto vrednost. Pri Babiloncih sta bila zastopnika solca in meseca. V času, ko se zavrti zemlja enkrat okoli solca, se zavrti luna trinajstkrat okoli zemlje, tudi vrednost zlata in srebra je bila skozi dolga stoletja v razmerju 13 : 1. Konec preteklega stoletja je pa radi odkritja velikanskih rudnikov srebro globoko padlo, kar je imelo za posledico, da so skoraj vse države uvedle zlat denar. Pošiljanje zlata je pa jako drago in nerodno, v prometu se zlato tudi obrabi, tako se dandanes uporablja za plačilo večinoma bankovec ali ček.

Skupina v zraku

Tvoja Jana.

Kulturni zapiski

Savremeni slovenački novelisti – Sodobni slovenski novelisti

Dr. Anton Debeljak

Svojsko knjigo, kakršne še ni bilo v Jugoslaviji, je pred par meseci izdala Državna tiskarna v Beogradu pod gorenjim naslovom, storivši odločen korak proti medsebojnemu spoznavanju jugoslovanskega izтока in zapada. Na 548 s. osmerke je ponatisnila 11 povojnih novel ob enem s prevodi v cirilici. Neki ocenjevalec umestno pripominja, da bi sodili v zbirko še nekateri sodobniki, tako Pregelj in L. Kuhar. Zastopnik današnjega slovenskega pripovedništva je izbral vseučiliški profesor dr. St. Škerlj, jim dodal nekaj življenjepisnih podatkov kakor tudi jedrnatno karakteristiko posameznih piscev. Seveda bi se dali ti podatki razširiti. Pri Fr. Bevku na pr. to, da sta ga. A. Klančar in ga. Noyesova nekaj poamerikanila (V globini, In the Depth, 1936). Pri Jušu Kozaku, da je Beli mecesen in še kaj izšlo v češčini. Toda vsaka stvar ima svoje meje. Kolikor poznam naše pisatelje, se mi zdi izbira uspela, zlasti sem vesel »Georgesove maske«. Vestna je korektura, prejkone tudi Škerljeva, navzlic beograjskim stavcem naletiš izjemoma na tiskarskega škrtca, tako s. 11. priklat (prav: priklet), s. 23. pojata (pojata).

Previde je oskrbel prof. Milan Jovanović, ki je prebil več let na službi v Sloveniji. Iz njegovega prevoda se boš mogel naučiti mnogih odtenkov srbohrvaščine. Tako se je že zgodilo nekemu poročevalcu, ki je iz pričujočega zbornika zvedel, da tam na vzhodu pravijo pretepaču — ubojica. Ta pomen bo treba torej pripisati Vilharjevemu Shv.—slov. slovarju (1927), medtem ko Kangrga & Risić poznata samo navedeni odtenek (Raufbold)!

Sorodnost obeh govoric bode v oči. »Ljudje so za hip onemeli« (512) in: »Ljudi su za momenat onemeli«. Sorodnost bi bila še večja, da sta se Slovenci in Srb malo potrudila in zapisala slovanski izraz: za trenutek. »Za trenutak se Tjoš razvedrio« piše srbitelj (342),

a I. Potrč ostaja pri bavarskem hipu (Hieb, mäh). Zanimivo bi bilo ugotoviti, kje bolj cvete tujščina, v Beogradu ali Ljubljani. Vem, da vsak takoj poreče: na vzhodu. To morda velja za časnikarščino. Kaj pa za leposlovje? V četrt ure branja sem si podčrtal te zglede: izdanje — publikacija, opravljanje — utemeljen, predmet — sujet, raspored — grupacija, smer — cilj, stol — miza, dečaki — fantek, staja — hlev, imanje (kuća) — grunt, seljak — kmet, novac — denar, potucanje — vagabundiranje. Vse slovenske besede so izposojenke, in sicer latinske, nemške, gotske, grške, francoske. Vse omenjene srbske so slovanke. Ne rečem, da ne bi mogel postaviti prikladnih domačink na mesto pritepenk: izdaja (izdanje), predmet (snov), raspored (razvrstitev), smoter ali namen, opravičen (podprt, potrjen), posestvo, potepništvo (potepanje, potikanje, klatarjenje). Soznačnice za ostale pojme pa so bolj od rok. Hlev bi moral natanko določiti: konjak, ovčjak, kozjak, svinjak. Za mizo poznajo moji sožupljani šaljiv enaček: potrošnik (na tej plošči se dosti potroši). Za denar gre laže: kovanec, novac, drobiž, cvenk, plenk, vatek, gotovec, gotovina, pod palcem, okrogli, petica, božjak, itd. (penez je utihotapljen). Kmet(ovalec) bi se morda umaknil poljedelcu, seljanu, seljaku, tuj pa je paver, bržkone tudi sreber (odtoč nemara priimek Srebre). Za fanta nudijo narečja vesele so značnice: betičnik, betin, čeh(ak), dečko, frkolin, hlapčič, malopridnež, mezgec, navihanec, pobalin (iz nemškega korena: pob), potecin, potep (in), porednež, poskočin, prevrat, skakalin, smrkavec, smrkolin, štrkalec, štrkolin, ušivec, zanikrnik, zijal, itd.

Veliko manj sem na istih straneh našel primerov, kjer ima prevod izposojenko, izvornik pa slovanko, tako tekst — besedilo, bunar — studenec, stoka (če je iz Schatz) — živina. Konec.

Pri modnih pridobitvah, obleki, imamo večsah izposojenke vsak od druge plati: turške čakšire — romanske hlače, lat. košuljo — srajco (ki pač ne poteka od srati, temveč odseva kako blago, imenovano serica, prim. fre. serge).

Sličnost obeh izrazov bi se dala še povečati. Nekoliko zgledov: zidovi su oguljeni — stene so okrušene, bregče — brguše, stariti — star postajati (stareti, štarati se), dosta — dovolj (dosti), kasnije — pozneje, skoro — skoraj, zasada — za enkrat (za sedaj, za zdaj), pusti me na miru — pri miru, plati u gotovu — v denarju (v gotovini), šta se dereš — kaj tuliš. Desna rečenica se bi dala z neznatno spremembo nadomestiti z levo, srbsko, in noben Slovenec ne bi čutil, da to ni njegovo.

Ponekod prinaša izvornik zakotne besede: gledno (punčica, zrklo, zrenica, zenica), poslednja stoji v srbskem prevodu; kolnik, prekmurški kolovoz, se podaja v prestavi kot put (slov. pot), pojata se razlaga v Pletersniku kot poslopje, suhota, kolnica, skedenj, hlev, nepokriča in zidana ograda, koča; dr. A. Vilhar v

omenjenem besednjaku pa prevaja srbsko pojato kot hlev, senica, spalnica. Prof. Jovanović podaja pojem pojate kot »hodnik«. Se strinjajo Prekmurci?

Naraščajcem vbijamo v glavo pravilo, da stoji pri nikalnici imenski predmet v rodilniku. Tu smo pretiravali. Najnovejša navodila so popustila to zahtevo za veznikom »ne da bi«. Mogoče se popust raztegne še na take primere: neka ga zatvori, da ne pravi štetu (20) — naj ga zapro, da ne bo delal škode (da ne bo škodo delal). Seti se krave — spomni se na kravo (spomni se krave).

Take zglede zblíževanja bi lahko nihal v nedogled. Zanimiv poskus bi bil tale: razpisati nagrado na tistega umetnika, ki bi precej dolg sestavek spravil na papir z najmanjšimi razlikami v izražanju, a tako da niti Srbohrvat niti Slovenec ne bi čutil nič prisiljenega. Mojsirski bi moral ovladati obe govorici, ali pa bi se na skupno delo spravila dva junaka.

Te reči poudarjam, ker se dobe v naši domovini čudni tiči, željni čimbolj poglobiti razlike, ki nas ločijo. Recimo oni zagrebški »globočavzar«, ki je izmodroval vse razločke med srbsčino in hrvaščino, menda pač v namenu, da bi se brezno kar se da izgredlo. Vendar pa taki poskusi niso nič drugega nego razprava o slogu dveh pisateljev istega jezika. Ni li dejal znamenit slavist na zapadu (Meillet), da so si razni slovanski jeziki med seboj bližji ko pa francoska narečja med seboj. — Podobno je Italija raznotera v svojih narečjih kakor malo katera druga dežela: paese ricco, come pochi altri, di varietà dialettali, trdi po pravici Giulio Bertoni, ravnatelj Zavoda za romanistiko na rimskem vseučilišču.

Naj zaključim bežno poročilce in priporočim v uporabo ta zbornik vsem, ki jim je za nedeljivost in za razcvet naše skupne domovine Jugoslavije. Din 60.— za tolikšen obseg pač ni preobilo.

Zoran Vudler

**Stevan
J. Jakovljević**

Nedavno je izšel prevod »Srbske trilogije«, ki vzbuja veliko zanimanje. Objavljamo nekaj življenjskih podatkov o avtorju.

Jakovljević se je rodil v Knjaževcu, toda že po dveh mesecih se preseli njegova družina v Kragujevac, kjer je tudi dovršil osnovno šolo in gimnazijo. Po maturi se je vpisal na filozofsko fakulteto beograjske univerze, kjer je študiral biološko skupino. Leta 1914 mora na fronto kot dijak-podnarednik. V vojnah je preživel vse, šel preko albanskih gora, bil na Krfu, šel preko Kajmakčana...

Takoj po vojni je suplent na gimnaziji v Kragujevcu. L. 1921 je prestavljen v Beograd in takoj nato postavljen za asistenta na univerzo. Leta 1929 postane univerzitetni docent. Nekaj let nato izredni profesor in dopisni član srbske kraljevske akademije znanosti in umetnosti.

S književnostjo se bavi od leta 1922. Dolga leta ni bil znan, ker je nastopal pod psevdonimom. Pisal je v »Srbskem književnem glasniku«, v »Misli« in »Politiki«. Najboljša dela so: »Od

Pontija do Pilata, »Petronije Zugić ja nisam Kriv«, »Neznani« in »Živa lobanja«. Njegovo največje delo, ki je prvo izšlo pod njegovim pravim imenom, je »Srbska trilogija«, v kateri je opisal veliko borbo našega naroda za osvoboditev. To delo je dobilo tudi največjo nagrado »Kraljev-

ske akademije«. Nedavno je pa izšlo drugo njegovo veliko delo »Smena generacija«, ki opisuje naše povojne prilike.

Popolnoma pravilno je storila založba »Modra ptica«, da je izdala v slovenskem prevodu ta veliki roman borbe, borbo naroda za svojo svobodo.

Anketa

Naša srednja šola

Že pred božičem smo prejeli ta izredno zanimiv članek. Ker pa je bil list takrat že v tisku, ga priobčujemo danes. Članek je tako zanimiv, da priporočamo vsakomur, naj ga temeljito prečita in premisli. (Op. ur.)

Vedno sem z zanimanjem čital članke, ki sem jih od časa do časa našel v dnevnih listih. Anketa o srednji šoli, ki jo je razpisala »Naša volja«, mi je zelo dobrodošla, da izrazim mnenje, ki sem si ga ustvaril v teku svojih gimnazijskih študij. Razpravljati želim o predmetih v onem vrstnem redu, v katerem se nahajajo v naših letnih izpričevalih.

Začnimo torej z veroukom. Dalo bi se povedati to in ono tudi o pouku tega predmeta v nižjih razredih, toda v splošnem se mi zdi, da je potrebno skoro vse, kar se podaja v njih. Smisel pouka veronauka na višji stopnji srednje šole bi moral biti: dati dijaku etične osnove za življenje.

Učni jezik! Zanj bi želel, da bi ga podajali naši učitelji nekoliko drugače, nega to delajo. Seveda je nujen pogoj za to, da bi uživali tudi srednješolski profesorji kakor visokošolski »svobo učnja«. Pouk učnega jezika bi mogel nuditi njega učitelju priliko, da v zvezi z obravnavanjem raznih literarnih del pogovori z dijaki najrazličnejše pojave človeškega življenja, preko katerih mora sedaj prehajati — z molkom.

Francoščina in nemščina sta brez dvoma potrebna srednješolska učna predmeta. Vendar mi na dosedanj predpisani učni snovi ne ugaja, da sta preveč literarni in imata mnogo premalo zveze z vsakdanjim življenjem. Zadostovalo bi, da bi bil dijak ob eni tretjini dosedanje učne snovi opozorjen na duševne velikane francoskega in nemškega naroda, ostali dve tretjini učnega časa pa bi se naj porabili tako, da bi se mogel naš dijak po višjem tečajnem izpitu znajti v Parizu ali Berlinu. Na osnovi dosedanjega pouka si v inozemstvu skoro ne zna kupiti niti žemlje, kaj šele, da bi se mogel s Francozom ali Nemcem razgovarjati. In vendar potuje študiran človek v inozemstvo največkrat zato, da spozna tamošnje razmere, ljudstvo itd. Vse to je danes našemu abiturientu zaprto, ako se ni sam potrudil, da na ta ali oni način prodre v govorico francoskega ali nemškega naroda.

Latinsčini priznavam eksistenčno pravico v učnem načrtu naše srednje šole. Vendar me ne zadovoljuje zopet učna snov, ki jo prinašajo naše učne knjige, niti izpolnjevanje latinščini določenega učnega časa. Po mojem mnenju bi moralo biti šolsko čtivo takšno, da bi mogel profesor latinščine prikazovati v zvezi z njo visoko razvito politično življenje Rimljanov in ob takih prilikah opozarjati na paralele iz političnega življenja našega časa, na drugi strani pa latinske literarne umetnine približevati dijaku z dobrimi prevodi. Sedaj pa se trapimo z ugibanjem ob raznih zavozlanih stavčnih periodah, ki jim čisto ne znamo dati niti poštene slovenske oblike.

Zgodovina bi morala biti za moj okus manj »bojevit«, zato pa bi naj bila bolj »kulturna« in

»socialna«. S tem hočem reči, da bi nas ne bilo treba toliko seznanjati s krvavimi dogodki preteklosti, kolikor mnogo bolj s kulturnim, gospodarskim in socialnim življenjem raznih narodov v raznih stoletjih.

Tudi pouk zemljepisa me ne zadovoljuje. Nič me ni sram povedati, da sem z velikim užitkom prebiral Karla Maya, toda ne zaradi pustolovščin, ki jih May pripoveduje, ampak zaradi pokrajinskih slik in zaradi prikazovanja življenja in običajev narodov, med katerimi se njegove povesti dogajajo. Želel bi, da bi nam pouk zemljepisa podajal slike o civilizaciji in gospodarstvu tujih dežel in da bi nas opozarjal na stike, ki jih imamo s temi deželami. Kaj iz njih uvažamo, kaj vanje izvažamo, kakšen je njih gospodarski in socialni obraz. Nikakor pa se mi ne zdi važno vedeti, kaj povzroča razne morske tokove, kako nastajajo razni vetrovi itd.

V pouku prirodoznanja bi želel več prektičnosti in mnogo, mnogo manj teorije. Naravnost smešno se mi zdi, da se moramo učiti, koliko in kakšne sekalec ter koliko in kakšne kočnjake ima kakšna žival. Važno tudi ni, koliko prašnikov ima ta ali oni cvet. Važno pa bi bilo vedeti, čemu se lahko različne rastline uporabljajo bodisi v zdravstvu ali industriji ali sicer v vsakdanjem življenju. Zdi se mi tudi važno vedeti, kje rastejo in na kak način se spravljajo razne »kulturne« rastline k nam. Več bi želel slišati o uporabi živalskega mesa, kosti, živalske masti in živalskih kožuhovin v živilski, oblačilni in drugi industriji. Za vsakdanje življenje je popolnoma vseeno, ali kristalizira kak mineral po heksagonskem ali teseralnem sistemu, zelo pomembno pa se mi zdi, da bi izvedeli kaj več o tem, kako služijo poedine kamenine človeku, da si olajša in olepša življenje.

Matematika mi je zelo simpatična. Vendar sem mnenja, da je nje učna snov za srednje šole preobsežna. Menim, da zaradi onih nekoliko odstotkov dijaštva, ki gredo študirat na visoko šolo matematiko, ne bi bilo treba, da se trapijo tudi vsi ostali z analitiko, infinitezimalnim računom, diferenciali in integrali. Bilo bi za splošno izobrazbo dovolj, če bi zaključili z obrestno-obrestnimi računi v aritmetiki in s trigonometrijo v geometriji.

Temeljite reforme potreben se mi zdi tudi pouk filozofije. Ta bi naj po mojem mnenju v VIII. razredu nekako večal »naravoslovje« iz V. in VI. razreda. Vendar bi njegovo bistvo ne smela biti tako zvana logika in očrt psihologije. Želel bi marveč spoznati kratek pregled raznih filozofskih sestavov skozi vsa stoletja počenši od antike do modernih časov in tudi nekoliko metafizike. Seveda bi tudi profesorju filozofije morala biti zagantirana svoboda pouka in bi ne smel biti v položaju, da bi se moral bati preganjanja, če bi povedal pri pouku to ali ono, tej ali oni skupini neljubo resnico.

Mnogo več prostora in časa bi moralo biti odmerjenemu pouku fizike in kemije in sicer praktičnemu delu v zvezi s tema dvema predmetoma. Omejitev nekaterih predmetov na eni strani bi nudila priložnost za razširitev teh predmetov na drugi strani. Razen tega pa je samoumevna za-

hteva dananjšega časa, da se telesna vzgoja razširi na vse razrede srednje šole in to ne le na dve uri tedensko, ampak najmanj štiri ure. V zvezi s tem bi bila seveda potrebna na eni strani uređitev modernih higijenskih telovadnic in vsestransko opremljenih sportnih prostorov, na drugi strani pa fizikalnih in kemičnih delavnic, kjer bi se mogel srednješolec s poizkusi prepričati v dognanjih vede in tudi sam izdelati to ali ono, za kar moramo danes klicati na pomoč elektro-monterja, radiotehnika itd.

Zavedam se, da so moji nazori precej podobni »muziki bodočnosti«. Morda pa bodo iz tega članka oni, ki odločujejo, prej ali slej vendar pobrali kakšno koristno drobtino, tako da bodo študirali znanjci pod ugodnejšimi okoliščinami ko mi.

Naša volja o sebi

Šest let že izhaja »Naša volja«, v tem koledarskem letu bo stopila že v sedmo leto. Kdor se še spominja prvih skromnih števil na štirih straneh in odpre zadnje številke — kakšna razlika. In če pogledamo zadnjo številko na šestnajstih straneh in bogato ilustrirano — samo žal ne po naši krivdi ponekod belo — si moramo priznati, da je list na dostojni višini glasila nacionalne srednješolske mladine.

V novem letu bomo pridali še nekaj novih rubrik, kakor: političen pregled, beležke, naše gledališče in knjižne novosti. Že pred dvema številkami smo pričeli objavljati izredno važno razpravo g. K. Z.: Osnove narodnega gospodarstva, na katero ponovno opozarjamo. Dobro gospodarstvo — zdrava država!

Zdaj pa še nekaj. Naročnina in zopet naročnina! Se vedno vas je precej, ki še niste poravnali naročnine. Storite to čimprej. Čim več bomo imeli sredstev, tem boljši bo list. Opozorite na list svoje tovariše in prijatelje — pripeljite jih v krog naših naročnikov.

Tovariši! Med vami jih je mnogo, ki bi lahko kaj napisali za list. Poizkusite. Vzemite si urico časa, saj je vendar toliko tega, o čemer se da pisati. Danes potuješ sem, jutri tja, pa si bil na tej prireditvi, pa si napisal pesem, ali si zamišljaš povest, napiši to! Pošlji nam — radi bomo objavili.

Še enkrat. Poravnajte naročnino in pošljite čim več svojih prispevkov. »Naša volja« mora naprej! Uredništvo

Knjige in časopisi

Jugoslovanska tiskarna je pravkar izdala prevod romana Anc Wambrechtsamerjeve »Danes grofje celjski in nikdar več.«

Ista knjigarna je med drugim v zadnjem času tudi izdala »Ušeničnikove zbrane spise«, mladinsko knjigo S. Severjeve: »Čudežni zaliv« in V. Pirnata: »Kresna noč na Kukovi gori«.

NAS ROD

Ko pregledujem tako konec leta časopise, leži pred mano »Naš rod«. Odprem ga in prelistavam. V eni številki je obdelan Meško, v drugi Levstik, pa Gangl itd. Združiti koristno s prijetnim. In te poti se drži naš največji mladinski list. Res, naša osnovnošolska mladina ima list, kakor ga srednješolci zaenkrat še nimamo.

Rešitev križanke

Vodoravno: 2. ara, 4. šči, 5. ded, 6. ranar, 7. reber, 8. samolet, 9. ponižnost, 10. Olimp, 11. Plečnik, 12. kolovodja, 13. neradodaren, 14. jalslice, 15. mir ljudem, 16. pnevmatičen, 18. led, 19. ozemlje. Navpik: Srečen božič voljašem.